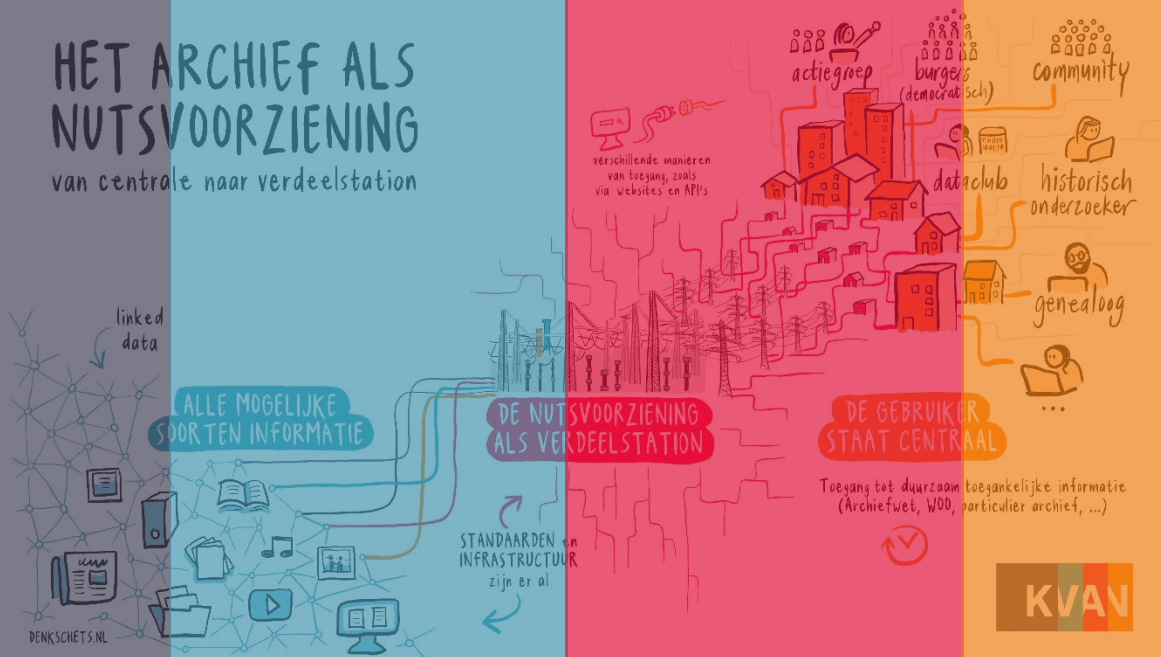

Het archief als nutsvoorziening

Best practice: Het geluid van Groningen

HET ARCHIEF ALS
NUTSVOORZIENING
van centrale naar verdeelstation

April 2025

Introductie

Het archief als nutsvoorziening

Het archief van de toekomst is: Het archief als nutsvoorziening. KVAN neemt het voortouw in de transitie van centrale naar verdeelstation. Door het delen van showcasedocumenten met *best practices* bieden wij inspiratie over hoe andere archiefinstellingen dit vormgeven. Om kennis te delen en als hulpmiddel. Van welke werkwijzen hebben zij gebruik gemaakt?

Een archief als nutsvoorziening kent vele uitingen en de weg ernaartoe kan verschillend zijn.

Belangrijk zijn de drie principes van:

- de gebruiker staat centraal
- historische én actuele informatie
- archief als verdeelstation van informatie

Best practice: Groninger Archieven

Bij deze showcase staat één best practice centraal: hoe Groninger Archieven audiovisueel erfgoed toegankelijk maakt voor iedereen – óók voor mensen met een gehoorbeperking.

Wat als archieven niet alleen bewaarders van het verleden zijn, maar actieve knooppunten van informatie in onze samenleving? Het project 'Het geluid van Groningen' laat zien hoe archieven kunnen transformeren tot dynamische nutsvoorzieningen: toegankelijk, inclusief en innovatief.

KVAN biedt met dit document een gestructureerd overzicht van een best practice, inclusief de aanpak, metingen en strategische inzichten.

Wij danken René Duursma van Groninger Archieven voor zijn medewerking.

1. Het geluid van Groningen: het project

René Duursma, initiatiefnemer van *Het geluid van Groningen* bij de Groninger Archieven, ontwikkelde een innovatieve manier om audiobank (én video met geluid) voor iedereen toegankelijk te maken. Voltekst doorzoekbaar en daarmee ook doorzoekbaar voor doven en slechthorenden.

Collectie

De Groninger Archieven bewaren duizenden films, video's en geluidsopnamen over de stad en de provincie Groningen. De collectie is heel divers en er komt ook nog continu nieuw materiaal bij. Door artificiële intelligentie toe te passen kan met hoge nauwkeurigheid het gesproken materiaal omgezet worden naar tekst. Hiermee kan niet enkel AV-materiaal toegankelijk gemaakt worden maar ook bronnen zoals Oral History. Historisch bronmateriaal waar veel archiefinstellingen mee worstelen om goed te ontsluiten. Deze werkwijze biedt een goed perspectief.

Audiovisueel erfgoed

Audiovisueel erfgoed is een belangrijke bron voor onderzoek. In 1992 werd het Gronings AudioVisueel Archief (GAVA) opgericht met als doel het verzamelen, beheren en ter beschikking stellen van film-, video- en audiomateriaal. Specifiek materiaal dat gaat over Groningen of is gemaakt door Groningers. In 2018 is het GAVA samengegaan in de Groninger Archieven en te vinden op filmbankgroningen.nl

Door inzet van AI wordt spraak omgezet naar tekst, zodat materiaal:

- leesbaar is voor doven en slechthorenden
- automatisch ondertiteld kan worden
- doorzoekbaar is op trefwoorden

Projecteigenaar, organisatie en materiaal

Naam:	René Duursma
Organisatie:	RHC Groninger Archieven
Projecttitel:	Het geluid van Groningen
Type materiaal:	Audio, video met geluid
Ondersteuning software/toeleveranciers:	UGIAT (Spanje), infrastructuur in eigen beheer, custom-made onderdelen, onderliggende software via OpenAI

1. Projectbeschrijving

1.1. Beschrijving

Het project richt zich op het toegankelijk maken van audiovisuele archieven van regionale omroepen in Groningen:

- Het ontsluiten van een omvangrijk legacy-archief van RTV Noord, sinds 2006 gedigitaliseerd
- Het digitaliseren en beschikbaar stellen van het TV-archief van OOGTV, de lokale omroep van Groningen, waarvan de digitalisering nog steeds gaande is

Door deze archieven **systematisch** te ontsluiten en te verrijken met metadata en transcripties, wordt het materiaal niet alleen **beter doorzoekbaar**, maar ook bruikbaar voor uiteenlopende doelgroepen, waaronder onderzoekers, journalisten, documentairemakers en het brede publiek.

Bovendien wordt er ingezet op **toegankelijkheid**, het audiomateriaal wordt met behulp van **AI** in fragmenten opgedeeld en naar tekst omgezet. Deze **transcripties** zijn aanklikbaar en brengen je ook weer terug naar het juiste fragment in de video. Hierdoor kun je ook kiezen voor het tonen van ondertiteling in video's in diverse talen. Ook doven en slechthorenden kunnen zo optimaal gebruik maken van de collectie.

De **ontsluiting** gebeurt via onder andere archieven.nl en filmbankgroningen.nl, waar gebruikers eenvoudig kunnen zoeken, filteren en het materiaal raadplegen.

De **spraak-naar-tekst-technologie** (STT – Speech To Text) zorgt er voor dat grote hoeveelheden audiovisueel materiaal efficiënter te verwerken zijn. Dit draagt bij aan een duurzamer en toekomstbestendig beheer van deze historische bronnen.

1.2. Behaalde resultaat

Nieuwe toegang Collectie Beheer Systeem

Door dit project is een aanzienlijke hoeveelheid audiovisueel materiaal op een gestructureerde en toegankelijke manier in zijn totaliteit beschreven. Om dit te kunnen doen moest er een nieuwe toegang gerealiseerd worden binnen het Collectie Beheer Systeem (CBS), waarin de metadata en beschrijvingen van de gedigitaliseerde archieven konden worden vastgelegd. Hierdoor kunnen zowel interne medewerkers als externe onderzoekers, journalisten en geïnteresseerden eenvoudiger zoeken en navigeren binnen het beschikbare materiaal.

Implementatie STT

Een ander behaald resultaat is dat Groninger Archieven niet alleen hebben geëxperimenteerd met de STT-software (spraak-naar-tekst technologie) maar dat ze het ook hebben geïmplementeerd, zowel in de backoffice als frontoffice.

Doorzoekbaarheid verbeterd

Bovendien is door de inzet van geavanceerde SST-technologie de doorzoekbaarheid van de content aanzienlijk verbeterd. Dit draagt bij aan de bredere toegankelijkheid van het materiaal en ondersteunt verdere ontwikkelingen op het gebied van digitale archiefvorming en hergebruik van historisch beeld- en geluidsmateriaal.

De transcripties kunnen verrijkt worden of omgezet worden naar LOD-compatible formaten als XML of JSON, ook PDF is een optie. De leverancier, DE REE archiefsystemen, werkt aan een LOD toegankelijke database.

1.3. Organisatie & Strategie

Visie en digitale strategie

Bij de Groninger Archieven staat de rol van het publiek voorop: *wij zijn Van, Voor en Door het Publiek*. Digitalisering speelt daarbij een belangrijke rol. Het project 'Het geluid van Groningen' past dan ook heel goed binnen de strategie van de Groninger Archieven.

Het verwerken van oudere achterstanden en het hebben van een (online) strategie waarbij zoveel mogelijk collectiemateriaal wordt aangeboden voor research en hergebruik, raakt de kern van dit project. De Groninger Archieven willen AV-media toegankelijk maken op de daarvoor meest geschikte publieke ruimte: de online omgeving.

Voraf gesteld doel

Het primaire doel van 'Het geluid van Groningen' is het ontsluiten van een legaal audiovisueel archief en dit op een toegankelijke en duurzame manier te publiceren. Zodat het brede publiek, onderzoekers en mediaorganisaties er eenvoudig gebruik van kunnen maken. Van belang is dat rechten en licenties geregeld zijn en het materiaal gedeeld mag worden zonder inbreuk te maken op auteursrechten of andere eigendomsrechten.

Een belangrijk aandachtspunt is inclusiviteit van de ontsluiting, met in dit project specifieke aandacht voor mensen met een gehoorbeperking voor wie anders audiomateriaal onbereikbaar blijft.

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers

Een aanzienlijk deel van het materiaal was eerder niet toegankelijk voor het publiek, onderzoekers of mediaprofessionals. De eerste toegevoegde waarde van dit project is dan ook de digitalisering en **ontsluiting van deze historische content**. Het materiaal was niet beschikbaar op studiezaal en alleen RTV Noord deed aanvragen op het materiaal. Inmiddels bezoeken 6000 mensen per maand de filmbank van Groninger Archieven.

De tweede belangrijke toegevoegde waarde ligt in de **innovatieve methode** die is toegepast. De inzet van spraak-naar-tekst (STT)-software met automatische transcriptietechnologie die maakt dat de audio machine leesbaar is voor zowel computers als eindgebruikers.

Deze technologie maakt ook **verdere toepassingen mogelijk voor in de toekomst:**

- zoals het herkennen van sprekers,
- het categoriseren van onderwerpen en
- het verrijken van de metadata met contextuele informatie.

Dit draagt bij aan een diepere en meer gestructureerde ontsluiting van het archief, waardoor de bruikbaarheid en de **maatschappelijke waarde** van het materiaal nóg verder vergroot kan worden. Uit ervaring constateert René Duursma dat de verhoging van de kwaliteit van toegankelijkheid het gebruik van het materiaal doet toenemen.

Toegevoegde waarde voor interne processen

Een belangrijke toegevoegde waarde voor de interne processen is dat **nieuwe video's en oral history-projecten** voortaan direct op het platform kunnen worden verwerkt voor een eerste beschrijving.

Dit betekent dat er **minder handmatige tussenstappen** nodig zijn om het materiaal te registreren en te categoriseren, waardoor het proces efficiënter en minder tijdrovend wordt. Door de geautomatiseerde transcriptie kan het materiaal sneller worden doorzocht en teruggevonden.

Bovendien maakt deze aanpak het eenvoudiger om content in een vroeg stadium te analyseren en te verrijken met **aanvullende informatie**, wat bijdraagt aan een betere ontsluiting en toegankelijkheid van het audiovisuele archief.

Aanpak en Werkwijze

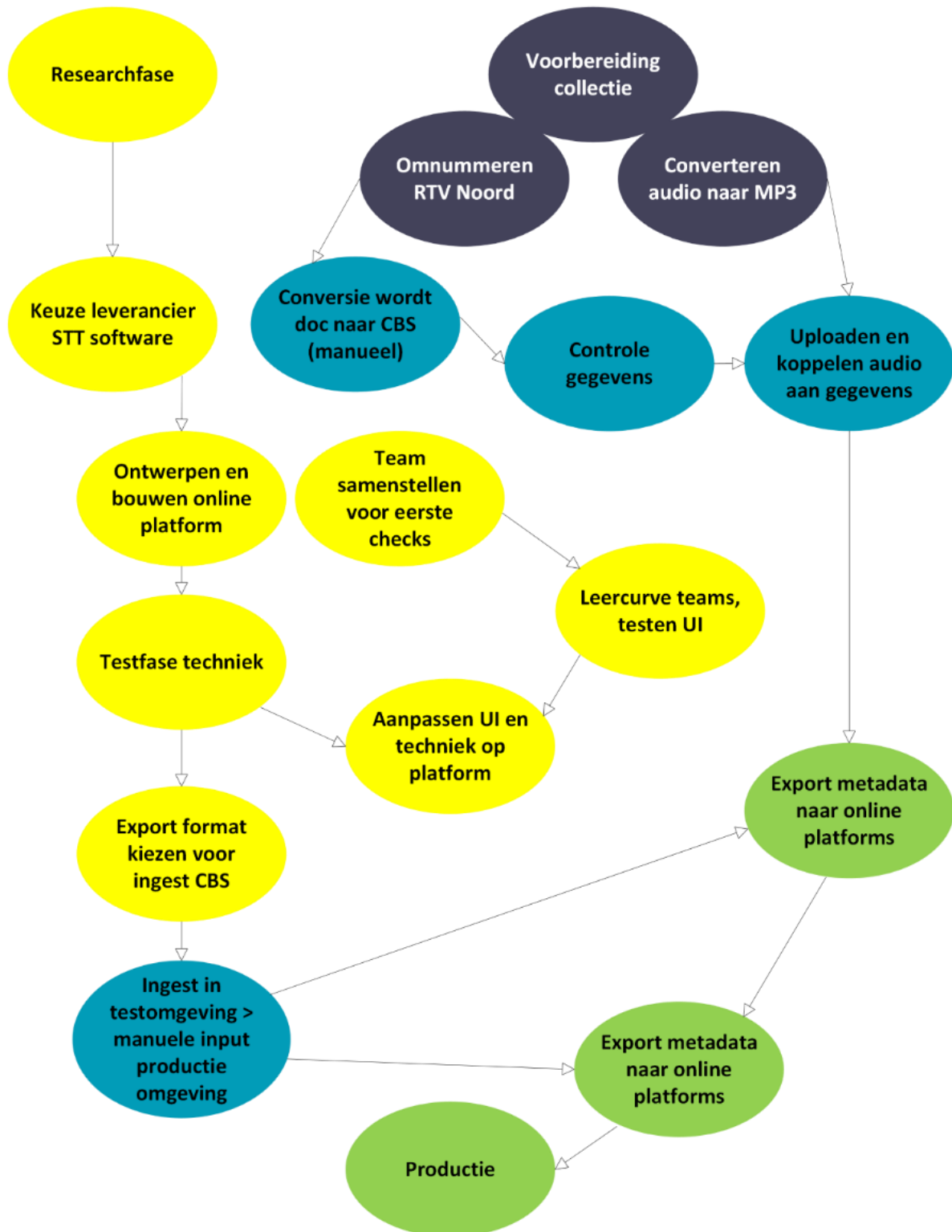
Een project zoals dit vereist een gestructureerde werkwijze. René Duursma vertelt ons dat hij is begonnen met goed en grondig online research. Daarbij hielp het lezen van verschillende whitepapers en het voeren van gesprekken met softwareleveranciers. Er zijn oriënterende gesprekken gevoerd met het Centrum voor Groninger Taal en Cultuur van de Rijksuniversiteit van Groningen.

De **precisie** van Nederlands gesproken teksten ligt al boven de 90%. De resultaten van het Gronings naar tekstuitwerking zijn ook al veelbelovend en scoort maar liefst een precisiekwaliteit van 70% of hoger. De toegankelijkheid neemt natuurlijk aanzienlijk toe, wanneer je met de transcripties het materiaal, voor onderzoekers die niet thuis zijn in de streektaal Gronings, kunt aanbieden.

De STT-software moet in de toekomst **getraind** worden op de streektaal en regio specifieke taalkenmerken. In dit traject werden ook diverse software-oplossingen getest. Al doende werden de mogelijkheden duidelijker.

René Duursma houdt van gecalculerde risico's. Het nemen van risico's brengt vaak als voordeel met zich mee dat je sneller kunt schakelen, beter weet wat je wel en niet kunt doen. En het geeft een groter inzicht in waar je mee bezig bent. Je kunt hiermee eventuele onzekerheden terugbrengen.

Procesmodel

Doelen:

- Oud AV-materiaal legaal en duurzaam ontsluiten
- Auteursrechten zorgvuldig geregeld
- Bijdragen aan digitale inclusie (met aandacht voor gehoorbeperkingen)

Toegevoegde waarde voor eindgebruikers:

- Historisch materiaal nu online beschikbaar
- Spraak-naar-tekst maakt archieven toegankelijk
- Potentie voor toepassingen als sprekersherkenning en onderwerp-categorisatie

Toegevoegde waarde voor de organisatie:

- Efficiënter werkproces door automatische transcripties
- Snellere ontsluiting en analyse van nieuwe content
- Betere metadata en zoekmogelijkheden

Organisatie & Strategie:

- Strategisch ingebed in digitale visie
- Toegankelijkheid als kernwaarde
- Meerwaarde voor gebruiker én organisatie

2. Projectplan

René Duursma geeft aan dat na het onderzoek en de voorbereidende zaken een projectplan is opgesteld. Opvallend is dat er geen opleveringsmomenten in het plan waren opgenomen. Er werd afgestemd om stapsgewijs te implementeren en het tijdspad werd tijdens de uitvoering bepaald waarmee voldoende opleveringen werden gerealiseerd. Wat stond er wél in het projectplan?

- Beschrijving van de audio, visuele collectiewerkvoorraden
- Samenstelling team en stakeholders
- Beschrijving van de technische aanpak en keuze van leverancier
- Omschrijving werkwijze
- Impactanalyse voor de organisatie

Opstokers en vervolgstappen

De **interne communicatie** rondom het project verliep succesvol. Collega's en stakeholders werden tijdig en duidelijk geïnformeerd over de plannen en voortgang. Door regelmatige **updates** en transparante communicatie bleef iedereen betrokken en goed op de hoogte van de stappen die gezet werden en de behaalde resultaten.

Ook de samenwerking met de leverancier was erg positief. Hun **agile werkwijze** zorgde ervoor dat eventuele problemen snel werden opgelost en dat er actief werd meegedacht over verbeteringen. De input van Groninger Archieven werd erg gewaardeerd, waardoor het platform echt in samenspraak is ontwikkeld en goed aansloot bij de behoeften van interne en externe gebruikers.

Daarnaast bleek de gekozen leverancier zo **kostenefficiënt** te werken dat een subsidieaanvraag niet nodig bleek. De kosten konden worden opgevangen binnen de reguliere begroting, wat het project financieel haalbaarder en duurzamer maakte.

Tegenvallers en vervolgstappen

Er waren best wat problemen in de beginfase met de **user interface** (UI) en de techniek. Die werden stapsgewijs opgelost met duidelijke uitleg voor gebruikers. Dat was onontbeerlijk, voor de gebruiker is het natuurlijk ook van groot belang te weten waarom er zich hick-ups op het platform voordoen. Er wordt een stappenplan en een foolproof gebruiksaanwijzing geschreven.

Verder bleek in de praktijk pas dat er beperkingen waren bij **lange bestanden**. Boven het uur (audio-opname) produceerde AI foutieve beschrijvingen. Nadat deze constatering is gedaan was de beperking op het gebruik slechts minimaal. Door een aanpassing op de werkwijze bij lange bestandslengtes is het probleem opgelost.

Veranderingen tijdens het project

Tijdens het project bleek dat de kosten lager zouden uitvallen dan aanvankelijk gedacht. Een subsidie financiering was hierdoor niet meer noodzakelijk. Dit maakte dat René Duursma moest overschakelen **van een subsidieplan naar een regulier projectplan**. Ineens moest het team interne stakeholders overtuigen in plaats van externe stakeholders. Het project moest uit reguliere middelen gefinancierd worden en dat vroeg om extra interne overtuigingskracht en een andere belangenafweging.

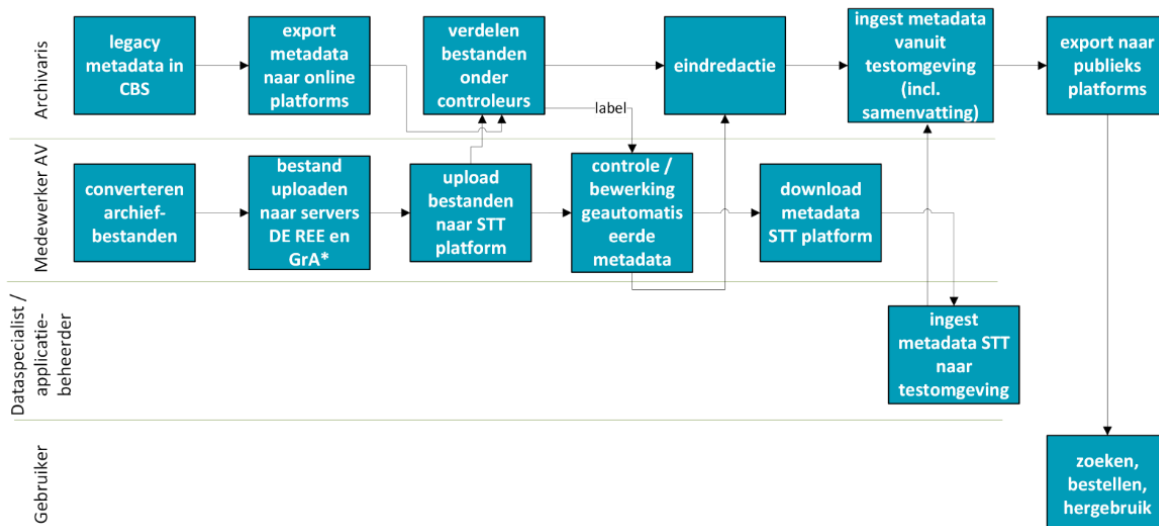
Gaandeweg is ook gebleken dat er voor dit project niet meteen met heel veel **vrijwilligers** gewerkt gaat worden zoals eerst ingecalculeerd was, maar met een beperkte groep van 5 à 10 vrijwilligers. Om de juiste ondersteuning te kunnen bieden pakt de **AV-afdeling**, in overleg met Publieksafdeling, dit toch zelf op. Dit in tegenstelling tot de planmatige uitwerking.

Rolverdeling

De projectleider droeg de meeste verantwoordelijkheid en haalde expertise extern op via seminars en symposia. Intern werkten negen medewerkers aan de realisatie en het testen van het platform, met een belangrijke rol voor dataspecialisten en applicatiebeheerders.

Niet onderdeel van het team maar de mensen die mede een belangrijke rol hebben vervuld, zijn de vrijwilligerscoördinatoren. Dankzij hun input verliep de werving en begeleiding van vrijwilligers goed, evenals de terugkoppeling aan de vrijwilligers.

Workflowmodel

* GrA (Groninger Archieven)

Wat ging er goed?

- **Heldere communicatie met stakeholders**
- **Agile samenwerking met leveranciers**
- **Platformontwikkeling op maat**
- **Project bleef binnen regulier budget (geen subsidie nodig)**

Wat viel tegen?

- **UI-problemen bij start, opgelost met handleidingen**
- **Lange audiobestanden (>1u) veroorzaakten fouten opgelost door aangepaste werkwijze**

Veranderingen tijdens project

- **Van subsidie- naar regulier project**
- **Minder vrijwilligers dan gepland, meer inzet eigen team**

3. Meting en Validatie

De effectiviteit van het project is gemeten door de balans tussen tijdsinvestering en output te analyseren. Een van de belangrijkste doelstellingen was het realiseren van een **efficiënter werkproces**, waardoor medewerkers minder tijd kwijt zijn aan handmatige transcriptie en ontsluiting. Daarnaast lag de focus op het verbeteren van de kwaliteit en nauwkeurigheid van de metadata, zodat het **archiefmateriaal beter doorzoekbaar en bruikbaar** is.

Er is geen formele nulmeting uitgevoerd, maar er is wel een vergelijking gemaakt tussen de oude en de nieuwe metadata. Hierbij is gekeken naar aspecten zoals volledigheid, nauwkeurigheid en vindbaarheid van de informatie. Verder was er ook een kwantitatief doel gesteld, namelijk meer nieuw materiaal online.

Voor de Groninger Archieven is het ook belangrijk dat de **collectie meer bekendheid** krijgt, digitalisering helpt hierbij. Wanneer er meer online staat kan ook een **samenwerking** met de regionale omroep starten.

Door deze kwalitatieve en kwantitatieve analyses kan meer inzicht verkregen worden in de verbeteringen die door de nieuwe werkwijze zijn gerealiseerd.

Voortdurende verbetering

Het project is niet eenmalig, maar een continu proces van optimalisatie. De nieuwe workflow is geïntegreerd in de reguliere productielijn, waarbij ervaringen uit de praktijk voortdurend worden geëvalueerd en verbeterd. Dit betekent dat zowel technische als procesmatige aanpassingen worden doorgevoerd op basis van gebruikersfeedback en technologische ontwikkelingen.

Door deze **iteratieve aanpak** blijft de **kwaliteit van de metadata toenemen** en kunnen **toekomstige digitaliseringsprojecten profiteren** van de opgedane inzichten.

Deze methodische benadering draagt bij aan een duurzame en efficiënte ontsluiting van audiovisueel archiefmateriaal, met blijvende voordelen voor zowel interne gebruikers als het bredere publiek.

4. Het Archief als Nutsvoorziening

KVAN dankt René Duursma en de Groninger Archieven voor het delen van hun ervaringen met het project 'Het geluid van Groningen'. We sluiten de showcase af met enkele vragen over het archief als nutsvoorziening. René Duursma geeft antwoord:

René Duursma (foto Marij Kloosterhof).

Moet een archief wendbaar zijn volgens jou?

“Een archief moet zich aanpassen aan de veranderende media- en digitale omgeving om relevant te blijven en toegang tot informatie te waarborgen. We, zeker als afdeling Beeld en Geluid bij Groninger Archieven, zijn onderdeel van een sterk gemedicaliseerde samenleving. Juist de veranderende media zorgen voor veel verloop in formaten. Om goed je werk te kunnen blijven doen, moet je snel kennis opdoen van de laatste formaten, zodat je weet wat er op je afkomt. De maatschappij is onderhevig aan een steeds meer versnellende digitale transitie, waarin we als archief mee moeten bewegen om relevant te blijven. Doen we dat niet, dan zijn we alleen nog maar bezig met papier bewaren en ontsluiten.”

KVAN is het programma gestart 'Het archief als nutsvoorziening'. Waarom denk jij dat een archief als verdeelstation moet fungeren?

“Archiefmateriaal zie ik als bron en basis voor research en hergebruik in nieuwe producten. De taak van een archief is de gebruiker goed te kunnen laten zoeken en vinden. Daarin moet je snel kunnen leveren.”

Waar ben jij het meest trots op bij de realisatie van 'Het geluid van Groningen'?

*“Het eindresultaat: een goed doorzoekbaar archief, complementair aan de landelijke radiojournalistiek. Het kan nieuwe inzichten bieden in onze geschiedenis én is nu bruikbaar voor onder andere podcasts, radio-uitzendingen et cetera. En een belangrijke uitkomst van dit project is, dat onze audio, en beeld met geluid, nu een ondertitelings-optie hebben. Mensen met een gehoorbeperking kunnen nu zoeken en **radio lezen**.”*

Wat is jouw werk purpose?

“Het openbaar maken voor hergebruik van voorheen, om welke redenen dan ook, gesloten archieven. Een breed publiek inzicht geven in de schatten die onze archieven herbergen. Samenwerken met gelijkgestemden om het historisch bewustzijn te versterken.”

CONTACT

- > [Groninger Archieven](#)
- > www.groningerarchieven.nl
- > [René Duursma](#)

Samenvatting – Het geluid van Groningen

Het project Het geluid van Groningen, opgezet door de Groninger Archieven, laat zien hoe archieven zich kunnen ontwikkelen tot moderne, digitale nutsvoorzieningen. Met behulp van spraak-naar-tekst-technologie wordt audiovisueel erfgoed toegankelijk gemaakt voor een breed publiek, inclusief mensen met een gehoorbeperking.

Kernpunten:

- Doel: Audiovisueel archiefmateriaal doorzoekbaar en toegankelijk maken met AI
- Aanpak: Transcriptiesoftware (STT) wordt getraind op zowel Nederlands als Gronings
- Resultaat: Meer dan 90% transcriptienauwkeurigheid voor Nederlands, >70% voor Gronings
- Waarde: Meer inclusie, efficiëntere workflows en bredere herbruikbaarheid van data
- Team: Klein maar deskundig team onder leiding van René Duursma, met intensieve samenwerking met interne specialisten en vrijwilligerscoördinatie
- Strategie: Inbedding in digitale visie 'Van, Voor en Door het Publiek'
- Continuïteit: Feedbackloops en integratie in reguliere processen waarborgen voortgang

Lessen & Succesfactoren:

- Heldere communicatie is cruciaal
- Wendbaarheid in aanpak en inzet van mensen maakt verschil
- Ook zonder subsidie is innovatie mogelijk, mits goed ingebed in de organisatie

Best practices - Het archief als nutsvoorziening | KVAN

Het archief van de toekomst is een nutsvoorziening. KVAN, Koninklijke Vereniging Archiefsector Nederland, neemt het voortouw in de transitie van een centrale naar een verdeelstation: het verdelen distribueren en verrijken van informatie. Er zijn al diverse voorbeelden, zowel van grotere als kleinere instellingen, elk met een eigen aanpak.

In deze reeks presenteren we inspirerende voorbeelden zoals Het geluid van Groningen, dat de potentie van innovatie laat zien. Met slimme software (speechtotext) en oog voor de gebruiker wordt de audiocollectie steeds toegankelijker. Een inspirerend voorbeeld van een nutsvoorziening.

Wil je meer weten over het archief als nutsvoorziening?

Scan de QRcode en bezoek de projectpagina met alle informatie op de website van KVAN.

